

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

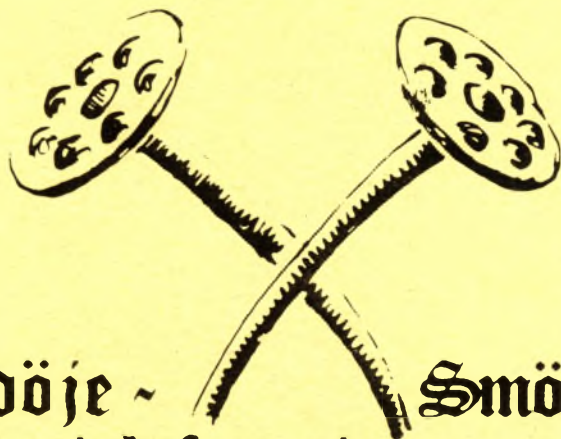
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ledöje ~ Smörum
historisk forening og arkiv

Nr. 1 1979

ÅRET DER GIK - Formandens beretning.

I denne beretning vil jeg forsøge at beskrive foreningens aktiviteter siden generalforsamlingen d. 22. februar 1978.

Foreningens formand siden starten i 1972, Per Kierulff, trak sig tilbage, hvilket han kunne gøre vel vidende, at foreningen nu har slået sig fast i befolkningens bevidsthed. Han gjorde et godt stykke arbejde! Ved det konstituerende møde i marts blev undertegnede valgt til formand, mens Vilhelm Nielsen fortsatte som næstformand, og Erik Pedersen påtog sig jobbet som kasserer. Foredragene har siden foreningens start og altså også i det forløbne år udgjort foreningens udadrettede virksomhed. Sidste foredragsrække sluttede af med et meget interessant besøg på Davids Samling. Vi blev rundvist i hele den imponerende samling af møbler, malerier, porcelæn, sølvtøj samt i specialafdelingen for islamisk kunst.

5. april holdt daværende menighedsrådsformand P. Heide Ottesen foredrag i Smørum kirke om kirkebygningen, kirkens inventar og om de spændende kalkmalerier. Der vil på baggrund af dette foredrag blive udgivet en informationsfolder i samarbejde med menighedsrådet. I forbindelse med foredraget sang Boesagerskolens kor under ledelse af Bente Therkelsen forårssange.

Vores heldagstur kørte vi d. 20. maj til Sydsjælland, hvor vi besøgte herregården Holmegård, glasværket, Herlufsholm kirke, og dagen sluttede med en rundvisning på Gavnø Slot. På Gavnø kunne deltagerne naturligvis også nyde den smukke blomsterpark. Traditionen tro havde Poulin Nielsen udarbejdet en meget interessant beskrivelse af de seværdigheder, vi besøgte under turen. Efterårets arrangementer startede med en meget velbesøgt tur til Holmen d. 23. september. Til al held for besøget var vejrguderne os venligt stemt denne dag, så vi senere kunne nyde Brøstes Samling og navnlig det gamle Christianshavn.

Foredragsrækken startede d. 3. oktober med foredrag af musæumsinspektør ved Søllerød Musæum, Nina Fabricius, om Vedbækkulturen. Den gode tilslutning til dette foredrag fortsatte også til de næste, nemlig d. 7. november, hvor Jørgen Steen Jensen fra Nationalmusæets møntsamling fortalte om møntfundet ved Vejby Strand, og d. 5. december til foredraget af Godfred Hartmann om Christian d. 4. Endelig holdt utrolige Henny Harald Hansen foredrag d. 9. januar om de tilslørede kvinder i Bahrain og den øvrige arabiske verden. Alt i alt kan vi se tilbage på et år med meget god mødedeltagelse. Af nye aktiviteter kan nævnes besøget på Værløse musæum, hvortil der ikke var arrangeret fællestransport. Dette var måske årsag til et ikke imponerende fremmøde, men spændende var det for de, der kom. Som julehyggeaften havde vi i begyndelsen af december besøg af folkedansere fra Ballerup. Dette arrangement var derimod velbesøgt og meget hyggeligt.

Også i år har Rita Holm og Bent Eggert arbejdet ihærdigt på at samle og nedskrive person- og gårdhistorie fra Ledøje. De gør et stort stykke detektivarbejde, og regner med at afslutte i løbet af dette år.

Samarbejdet med omegnens foreninger har vi fortsat, og i dette regi agter vi omkring 100 års jubilæet for Frederikssundbanen i april 1979 at udgive et skrift om banens historie. Der arbejdes stadigvæk på indsamling af stof.

Desuden samarbejdes der om arrangement af udlandsrejser for historisk interesserede, i 1978 var en gruppe på 65 mennesker i Athen, og 31. januar i år afrejser ligeledes 65 mennesker denne gang til Malta.

To af bestyrelsens medlemmer følger et kursus i arkæologi, og håber gennem dette at kunne arbejde selvstændigt videre lokalt.

Vi er allerede nu igang med forberedelserne til næste sæson, men bestyrelsen er naturligvis meget lydhør overfor forslag til foredrag og lignende fra medlemmerne.

Lone Brüsch

Ledøje-Smørum lokalhistoriske arkivs beretning for 1978.

Lokalhistorisk arkiv har nu eksisteret i over to år. Det virkelige arbejde begyndte efter billedindsamlingen i marts 1977, hvor et stort antal fotografier og postkort blev afleveret til arkivet, hvorefter det omfattende registreringsarbejde begyndte.

I 1978 har arkivet modtaget et helt familiearkiv fra den nu afdøde familie Chr. Christiansen på Odderbjerggård i Smørumovre. Det omfattede bl.a. skøder, pantebreve og udførlige regnskaber for gårdens drift. Som et kuriosum kan det nævnes, at der også var en sparekassebog på 196,35 kr fra Smørum, Ledøje og omegns Foredragsforening, der eksisterede fra 1913 - 53. Med påløbne renter kom beløbet op på 523,75 kr, som er tilgået Historisk forening. Foruden denne store aflevering har vi modtaget en del originale dokumenter fra Toftegård i Ledøje, deriblandt et skøde fra 1766, arkivets ældste originale skøde.

Desuden har arkivet løbende modtaget fotos og dokumenter, og vi vil her gerne rette en tak til alle, der har bidraget med gaver, lån eller deponeringer til arkivet.

Af udadvendte aktiviteter i 1978 kan nævnes en udstilling, der i tekst og billeder fortalte om Ledøje-Smørums skolevæsen. Den blev udarbejdet af Ledøje-Smørum bibliotek i samarbejde med Lokalhistorisk arkiv. Udstillingen blev vist i Søagerskolens mediatek i forbindelse med indvielsen af skolens nyeste tilbygning. Den 1. maj. I oktober 1978 kunne samme udstilling ses på biblioteket.

I øvrigt kan vi her nævne, at arkivet i marts 1979 vil arrangere en ny udstilling på biblioteket med eksempler fra det efterhånden vidtspændende materiale, som arkivet besidder.

Den 1. juni havde arkivet besøg af en arkivgruppe fra Allerød, som stod foran oprettelsen af et lokalhistorisk arkiv og derfor besøgte forskellige arkiver.

I august deltog vi i Sammenslutningen af lokalhistoriske arkivers årsmøde i Korsør, hvor der blev skabt mange gode forbindelser, og i november deltog vi med stort udbytte i et kursus i arkivregistrering, der blev afholdt af Lokalhistoriske arkiver i Storkøbenhavn på Gentofte lokalhistoriske arkiv.

Den 1. august forlod Ove Holmfred arkivet. Han skal takkes for sin gode indsats ved start og indretning af arkivet.

Samtidig vil vi benytte lejligheden til at takke kommunen for et godt samarbejde i 1978.

Lokalhistorisk arkiv er interesseret i at modtage alt, der vedrører kommunen og dens beboeres liv, både fra "gamle dage" og fra nutiden, for det bliver jo også historie senerehen. Det kan være fotos, foreningsprotokoller, skøder og andre gamle dokumenter, familieberetninger, avisartikler, gamle skolebøger, sange og programmer fra fælles sammenkomster i kommunen osv.

Arkivet, Smørumvej 30 (privathuset ved siden af værkstedsskolen), har åbent 1. torsdag i hver måned kl. 19.30-21.30, men alle interesserede er velkomne til at ringe til undertegnede privat.

Anne Marie Kyed Pedersen
tlf. 02-657505

Kirsten Fauk
tlf. 02-975063

Bidrag til husmandshistorien i Ledøje.

Husmændenes vilkår i Ledøje omkring 1750 har været som andre steder på Sjælland. De har siddet i fattigdom og med ringe mulighed for at brødføde deres familier og husdyr.

Boligen har bestået af et hus på 4-6 fag med 2 værelser, et køkken samt et udhus til fåre- og tørvehus. En husmand havde mulighed for at få en gård i fæste, når den forrige beboer var blevet fradømt gården på grund af restancer, misligholdelse af gården eller var død.

Under stavnsbåndet var det et vovestykke for en husmand at få fæste på en gård. Det krævede kapital til at starte med, hvilket han kun sjældent havde. Fik han fæste på en gård og sad der længe uden at kunne betale sine afgifter, kunne han risikere at blive dømt til fæstningsarbejde for det skyldige beløb: En gårdfæster, hvis restance efter 20 års forløb kun tvivlsomt kunne ansættes til et par hundrede rigsdaler, kræves idømt fæstningsarbejde, og - da dette kun kunne ske på rytterdistrikterne - og dermed straf dage som afdrag på restancerne samt fæstet afbrudt og betale så meget af på gælden, som hans formue kunne strække til. I domspræmisserne hedder det: At fæsteren tid efter anden har påtaget sig så anseelig restance er da tildels (sagsøgerens) egen skyld, at de længe har villet lade ham sidde ved gården, når hans hustru har for retten gjort klart, at de forhen har begjæret at komme fra gården.

Som følge af de strenge love ved fæstet af en gård foretrak mange husmænd soldatertjeneste, idet de iflg. forordningen af 30. dec, 1702 bliver fri for at tage fæste i en gård, som de måske ikke kunne klare. (1)

Regimentskriveren skulle udskrive mandskab til soldatertjenesten i rytterdistrikterne samtidigt med, at han skulle indsætte fæstere på gårdene, hvor gårdfæstere var døde eller frasat ved dom. Undertiden måtte han derfor tvangsindsætte en dragon eller en husmand på en gård. (2)

I det københavnske rytterdistrikt har man sikkert været mere forudseende, idet man har fradømt fæsterne gårdene, inden der blev for store restancer. Blev en fæster fradømt sin gård, gik han tilbage til husmændene igen og fik husfæste i et hus. I indfæstningspenge betalte han ca. 2-4 rigsdaler (en ko kostede 5-6 rigsdaler), men havde han gæld fra gården, hvor han kom fra, skulle han i mange tilfælde betale dobbelt afgift. (3)

En husmand, der ikke havde indfæstningspenge til et hus, giftede sig ofte med en enke, der havde fæste i et hus, eller hendes datter. Overtog fæstehusmanden forsørgerpligten for en gammel husfæster eller dennes enke, fik han nedsat husafgiften eller fritagelse for samme. Det var sjældent at en husfæster blev forsiddet (udsat) fra sit hus på grund af restance (4), da han kunne betale ved en arbejdsydelse.

De fattigste har været inderster ofte på grund af sygdom eller uarbejdsdygtighed. Af folketællingen 1787 ser vi, at nogle af indersterne må lade deres børn tigge for at opretholde livet. En inderste kunne sidde i et jordløst hus, men flertallet havde dog kun et værelse i et hus eller en gård - mange havde alene deres sengested.

Husmændene har været tynget af de udgifter, de havde. Husafgiften skulle betales i penge eller arbejde, og i 1762 pålagdes en ekstraskat af alle personer over 12 år, en skat, der også ramte husmændene.

Husmændenes erhverv var hovedsageligt at arbejde for bønderne samt grøftegravning, vedligeholdelse af veje og hegn. De havde et lille husdyrhold, hvor fåret var det vigtigste. Fra fåret fik husmanden meget til den daglige husholdning: Uld og skind til beklædning, mælk, ost, kød i betydelig mængde samt talg til belysning. Svin havde kun få husmænd, da de krævede husly om vinteren. Det tog dengang 2-3 år at fede et svin op, og dertil kom, at de tog megen plads op om sommeren, når de gik og rodede. (5)

Efter udskiftningen af landsbyens jorde i 1782 kom husmændene i klemme, da bønderne ikke var meget for at afgive jord til dem:

I Ledøje havde husmændene ikke ansøgt om at få udlagt jord. Kommissionen foreslog at udlægge sådan jord, men bønderne erklærede, at da husmændene aldrig havde haft del i landsbyens jord, skulle der heller ikke tilstås jord. De kunne som hidtil betale bønderne for græsning :

Den 5. maj 1785 afholdt landvæsenskommissionen forretningsmøde i Ledøje foranlediget af uenighed mellem præsten og bønderne. Ved den lejlighed ønskede bønderne Hede Enge udskiftet, og husmændene fremkom atter med en begæring om at få tildelt hver en lod. Kommissionen foreslog at udlægge en del af Hede Enge til huslodder:

Samtlige gårdmænd erklærede, at når de skulle afstå så megen jord, som 25 husmænd behøvede til at holde 1 ko og 4 får hver, så måtte en del af dem gå fra deres gårde. Da kommissionen ikke så sig berettiget til at fremtvinge opfyldelsen af husmændenes ønsker, udskiftede den engene mellem bønderne. (6)

Det har således været svært for husmændene at få del i den udvikling, der var igang, og som på lang sigt skulle give bedre leveforhold for de mennesker, der levede af jordbrug.

Bønderne syntes at have betragtet udskiftningssituationen som alle tiders chance til at knytte husmændene til sig som en billig og altid tilrådelig arbejdskraft. I flere byer fik husmændene løfte om græsning til deres kreaturer efter udskiftningen - men vel at mærke på betingelse af, at de ville arbejde for bønderne. Dette var tilfældet i Husum, Ledøje og Slagslunde.

I Ballerup lovede bønderne husmændene græsning til deres kreaturer enten mod betaling eller arbejde. Bønderne lovede græsning for det samme antal får og

køer som før udskiftningen, men - som sognefogden Hille Pedersen udtrykte det - at husmændene herefter får så mange heste som før, lader sig ikke gøre, thi de bruge hestene at køre til torvs med og derimellem går og spadserer med hænderne i lommen uden at ville for gangbar betaling hjælpe os, hvor travl vi end har med arbejde, hoveri, rejser eller trykkende vejarbejde. (7)

En husmand i Ledøje.

Ca. 1740 kommer husmand Peter Jensen Gram fra Hvedstrup til Ledøje med hustru Karen Hansdatter og 4 børn, alle født i Hvedstrup.

Fra Hvedstrup kirkebog:

Johanne Pedersdatter, f. 1720 d. 1747 i Ledøje

Jens Pedersen, f. 1721

Dorte Pedersdatter, f. 1724

Maren Pedersdatter, f. 1725.

Peder Jensen Grams ældste datter Johanne gifter sig med Lars Christophersen, som tjener i Måløv hos gårdmand Jens Christophersen. Hun dør 1747.

Samme år får Peder Jensen Grams datter Dorte et uægte barn ved navn Johanne. Ved dåben bliver det oplyst, at barnefaderen er en geworben soldat af det fynske regiment ved navn Lorenz, som havde været hos hende i Roskilde Kro, hvor Dorte tjente. Dorte vidste ikke, hvad hans efternavn var - ej heller hvilket kompagni han tilhørte.

Et par år efter kommer Christen Pedersen fra Kundby til Ledøje. Han får fæste på Højtoftegård, og 1753 gifter han sig 28 år gammel i Ledøje kirke med Dorte Pedersdatter, hvilket har været et særsyn, at en husmandsdatter med et uægte barn bliver gårdmandskone.

Peder Grams yngste datter Maren gifter sig i 1758 med den 29-årige Christen Eskildsen fra Svogerslev. Han fæster Stanghøjgård, hvor han bosætter sig med Maren Pedersdatter.

Det er bemærkelsesværdigt, at to husmandsdøtre bliver madmoder på de to gårde, muligvis har det været lettere, fordi de to gårdfæstere kom udensogns fra. Husmandsdatteren Dorte Pedersdatter får 5 børn, hvoraf fire af børnene bliver bosiddende på henholdsvis Højtoftegård, Gammelgård, Stanghøjgård og Nørregård. I 1758 dør Peder Jensen Gram og to år efter følger Karen Hansdatter ham.

Maren Pedersdatter får også 5 børn. En datter Karen Christensdatter får et uægte barn Johanne Larsdatter i 1781. Barnefaderen var en gift husmand Laurs Laursen. Det var hans tredje barn udenfor ægteskab.

Karen gifter sig 7 år senere med sin fætter Peder Christensen fra Højtoft-egård. En datter Else troløves med Christopher Sørensen, Lerholmgård og får denne gård efter Christopher Sørensens død. Han dør inden brylluppet!

Husmand Peiter Westerlinz.

Peiter Westerlinz boede tilleje hos skoflikker Søren Hansen med sin hustru Karen Sørensdatter - muligvis datter af Søren Hansen. Peiter og Karen får 5 børn:

Johanne Peitersdatter, f. 1774 d. 1774

Margrethe Peitersdatter, f. 1776

Johanne Peitersdatter, f. 1779

Kirstine Peitersdatter, f. 1783

Kirsten Peitersdatter, f. 1789 d. 1789.

Peiter Westerlinz tjener næsten intet som daglejer. Han forsørger sikkert også den 71 årige Søren Hansen, der er krøbling samt dennes nustru Anna Esbendsdatter på 70 år. Familien lever i yderste fattigdom og Peiter må sende sine tre små døtre ud for at betle på gårdene i Ledøje. (8)

I foråret 1789 får Peiter Westerlinz en datter mere at forsørge, men i juledagene dør den lille pige, Kirsten. Søndag efter jul går Peiter nu den tunge vej til Smørum Over for at få lavet en lille kiste hos tømreren.

Peiter Westerlinz har måske i ventetiden varmet sig i Smørum Kro, og da han går hjem, er det blevet snestorm. Undervejs omkommer han, og næste morgen finder man Peiter med den lille kiste.

Far og datter bliver nu begravet i en fælles kiste. Peiter Westerlinz blev 54 år og efterlod sig 3 døtre på 13, 10 og 6 år samt sin 40 årige hustru Karen Sørensdatter.

Karen Sørensdatter får husfæste efter Søren Hansen og Anna Esbendsdatter død, hvorefter hun gifter sig med den 7 år yngre Lars Jensen.

Johanne Peitersdatter tjener i 1801 på Toftegården, Margrethe Peitersdatter tjener på Duekærgård og Kirstine Peitersdatter på Vestergård.

Kilder:

Rita Holm

1. F. Skrubbel-Trang: Husmand og Inderste
2. Holger Munk : Rytterbonde
3. F. Skrubbel-Trang: Husmand og Inderste
4. F. Skrubbel-Trang: Husmand og Inderste
5. F. Skrubbel-Trang: Husmand og Inderste
6. J. P. Jørgensen : Ledøje i ældre tider
7. Jørgen D. Rasmussen : Bønderne og Udskiftningen
8. Folketælling 1787.

En Skiftesag.

For godt 2 år siden døde en dame i vor kommune uden at efterlade livsarvinger og vi henvendte os derfor til skifteretten angående vor interesse for gamle billeder, skødet og deslige.

Skifteretten var meget venlige og svarede, at de faktisk havde ventet på en henvendelse fra os, og at de nok skulle lade os høre nærmere om dette.

Nogle måneder gik, vi blev utålmodige, foretog nogle nye spørgsmål til skifteretten, fik samme svar.

Tiden gik. Efter 1½ års forløb skete noget. Vi var i hjemmet med skifterettens jurist, hvor vi måtte tage de ting, der var af historisk interesse for os, det blev et meget udbytterigt resultat for foreningen. - Billeder, skøder, dagbøger, regnskaber, skudsmålsbøger, og andet.

En dag kom en henvendelse til "Ledøje - Smørum Historiske Forening og arkiv" angående en sparekassebog, der tilhørte en forening i Ledøje - Smørum, skifteretten bad om råd angående adresse på denne forenings formand.

Da foreningen er ophørt at eksistere for mere end 25 år siden, arvede vi sparekassebogen, og langt om længe har vi nu fået pengene overført til vor konto.

De godt 500,00 kr er vi meget taknemmelige for og vil anvende dem på bedste måde.

Huset havde stået lukket og aflåst i mere end 2 år. Det var bevægende og vemodigt at gå i et hus, se det gennemrodet af skifteretten og rippet for de ting, der havde værdi af fjern familie.

I særdeleshed, når man har kendt og agtet de mennesker, der har haft deres hjem det hele deres liv.

Else Herrmann

Nyt fra biblioteket.

Ledøje-Smørum bibliotek er ved at opbygge en samling af lokal litteratur, som bl.a. består af kopier af artikler fra gamle årsskrifter.

Samlingen, som også rummer det meste af J.P.Jørgensens forfatterskab, kan ses på biblioteket ved henvendelse til Inge-Lis Nielsen. Til hjemlån findes i biblioteket både litteratur om lokalhistorisk forskning og om slægtsforskning.

Bibliotekets åbningstider:

mandag, onsdag og torsdag: 15-20

tirsdag: 9-14, fredag: 14-16.

lørdag: 9-12 (1.5 - 31.8 : lukket).

Om lørdagen er den lokalhistoriske samling lukket. Bemærk endvidere, at der ikke om lørdagen kan forventes bibliotekarisk assistance og lånervejledning.

KOMMENDE ARRANGEMENTER.

Onsdag den 4. april kl. 19.30.

Denne vinters arrangementer slutter vi af med en folkedanseaften, hvor vi naturligvis håber, at rigtig mange vil møde op.

Lørdag den 16. juni bedes alle interesserede allerede nu reservere, da vi denne dag kører vores heldagstur. Hvor går den hen? Ja, dette må være en overraskelse. Nærmere besked vil komme senere.

Mindre end et stenkast fra vores kommunegrænse til Høje Tåstrup Kommune ved Porsemosen har arkæologer fra Nationalmusæet efter Claus Thykiers anvisninger fundet sporene af den berømte astronom Ole Rømers "Observatorium Tusculanum". Ole Rømer vil for de fleste være kendt for sin opdagelse af lysets hastighed, af ham kaldet lysets tøven, og må nok betragtes som grundlægger af den astronomi som vi kender i dag.

Claus Thykier, som er "manden" bag genopdagelsen af observatoriet, holder foredrag om dette til generalforsamlingen d. 26. februar 1979 kl. 19.30 på Søgerskolen.

Interesserede kan iøvrigt henvises til artiklen i SKALK nr. 5 1978.

Foreningens bestyrelse:

Formand	Lone Brüsch	(02) 97 37 32
Næstformand	Vilh. Nielsen	(03) 16 90 12
Kasserer	Erik Petersen	(02) 65 25 79
	Karen Strand	(02) 97 38 17
	Else Herrmann	(02) 97 51 96
	Inge-Lis Nielsen	(02) 97 66 53
	Anne Marie Kyed Pedersen	(02) 65 75 05

Arkivet :

Adresse. Smørumvej 30.

Arkivet har åbent den 1. torsdag hver måned 19.30 - 21.30.

Arkivarer: Anne Marie Pedersen (02) 65 75 05

Kirsten Fauk (02) 97 50 63

Turudvalg:

Else Herrmann (02) 97 51 96

Kirsten Fauk (02) 97 50 63

Poulin Nielsen

Redaktion:

Anne Marie Kyed Pedersen

Rita Holm

Lone Brüsch

★ KONTINGENT 1979: 40 kr. Pensionister halv pris. ★

